

ROUTE K29

Knapzakroute Langelo

15 km wandelen door
onbekend Drenthe

Welkom in Langelo

Vandaag staan een oud boerendorp en een op veel plaatsen nog authentieke dorpsomgeving op het programma. Rond de twee brinken van Langelo heerst stilte. Het doorgaande verkeer mijdt beide brinken en dat komt in vrijwel geen enkel ander Drents dorp voor. Mogen we u uitnodigen om de omgeving te komen bekijken? U komt langs tal van plaatsen waar een verhaal aan vast zit. Het schamele stukje grond dat de boeren van het dorp aan hun scheper toebedeelden, de plek waar het dorp feest vierde als de schapen geschoren werden, de bosjes waar de eekschillers de eikenstammetjes van hun bast ontdeden, de beekjes waar het dorp vroeger viste, de duinen waar de jongens van het dorp meisjes uit de stad begluurden op het terras van de vakantiehuisjes...

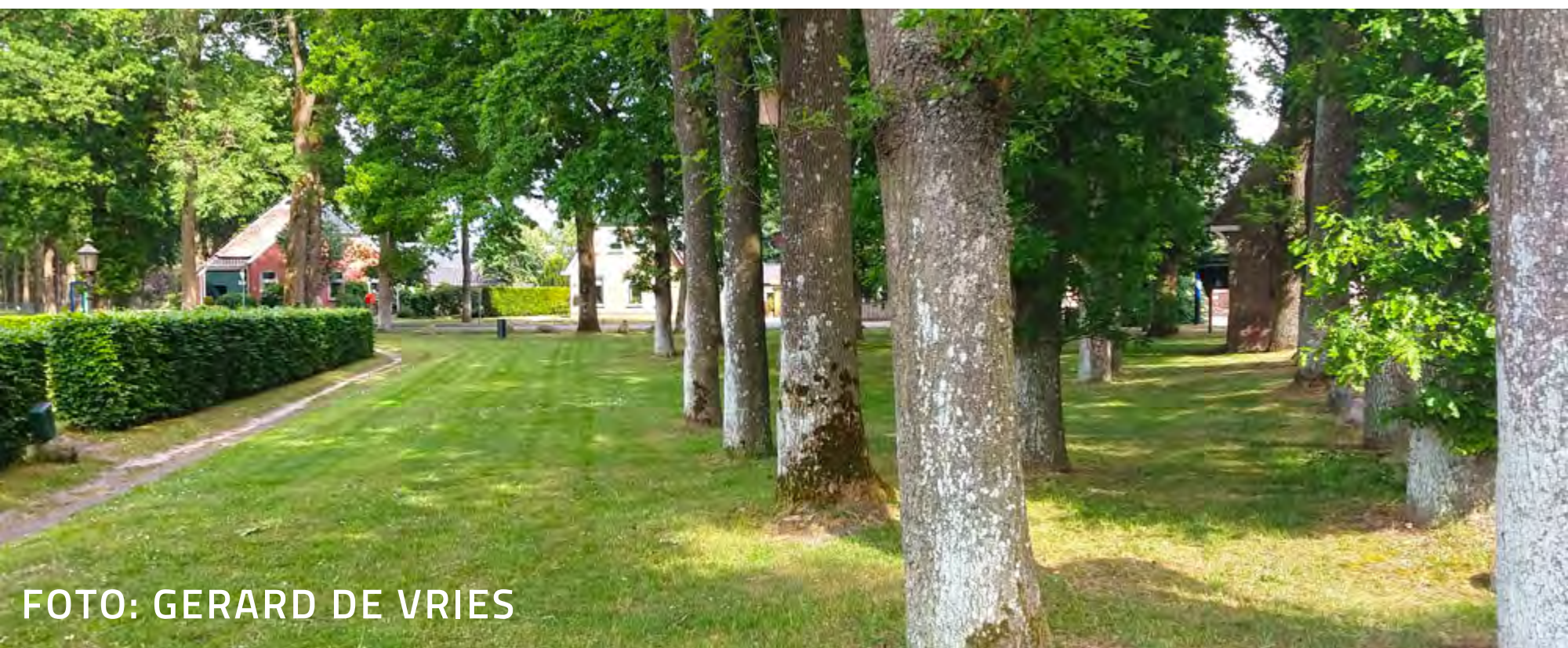

FOTO: GERARD DE VRIES

START

2

KAART

Start

Tik op de nummers voor informatie

Algemene informatie

4

Hoe werkt het?

Uitleg over de route en praktische zaken

5

Routekaart + beschrijving

8

Langelo om te beginnen

14

Het landschap van Langelo

17

Informatie onderweg

21

**De pdf geeft de beste gebruikservaring
in Acrobat Reader of iBooks.**

Algemene informatie

Startpunt

Café Langelo

Hoofdweg 10, 9333 PB Langelo

(punt 1 in de route).

[Routebeschrijving via Google.](#)

Lengte route 15 km

Rechtstreeks van punt 14 naar punt 19 maakt de route 5 km korter.

Begaanbaarheid paden

Redelijk te belopen in alle jaargetijden.

Honden

Honden toegestaan, mits aangelijnd.

Hoe werkt het?

5 Informatie onderweg

- Als er onderweg bijzondere dingen te zien zijn, ziet u op de kaart een rode stip met nummer. U kunt doorklikken naar de beschrijving.
- Aan het einde van de achtergrondinformatie staan soms woorden in het blauw, deze verwijzen naar het [Knapzak ABC](#) waar aanvullende informatie te vinden is.

GPX-track

- Met de track kunt u op uw GPS-apparaat lopen of via een GPX-app op uw smartphone. [Download GPX track](#)

Printen

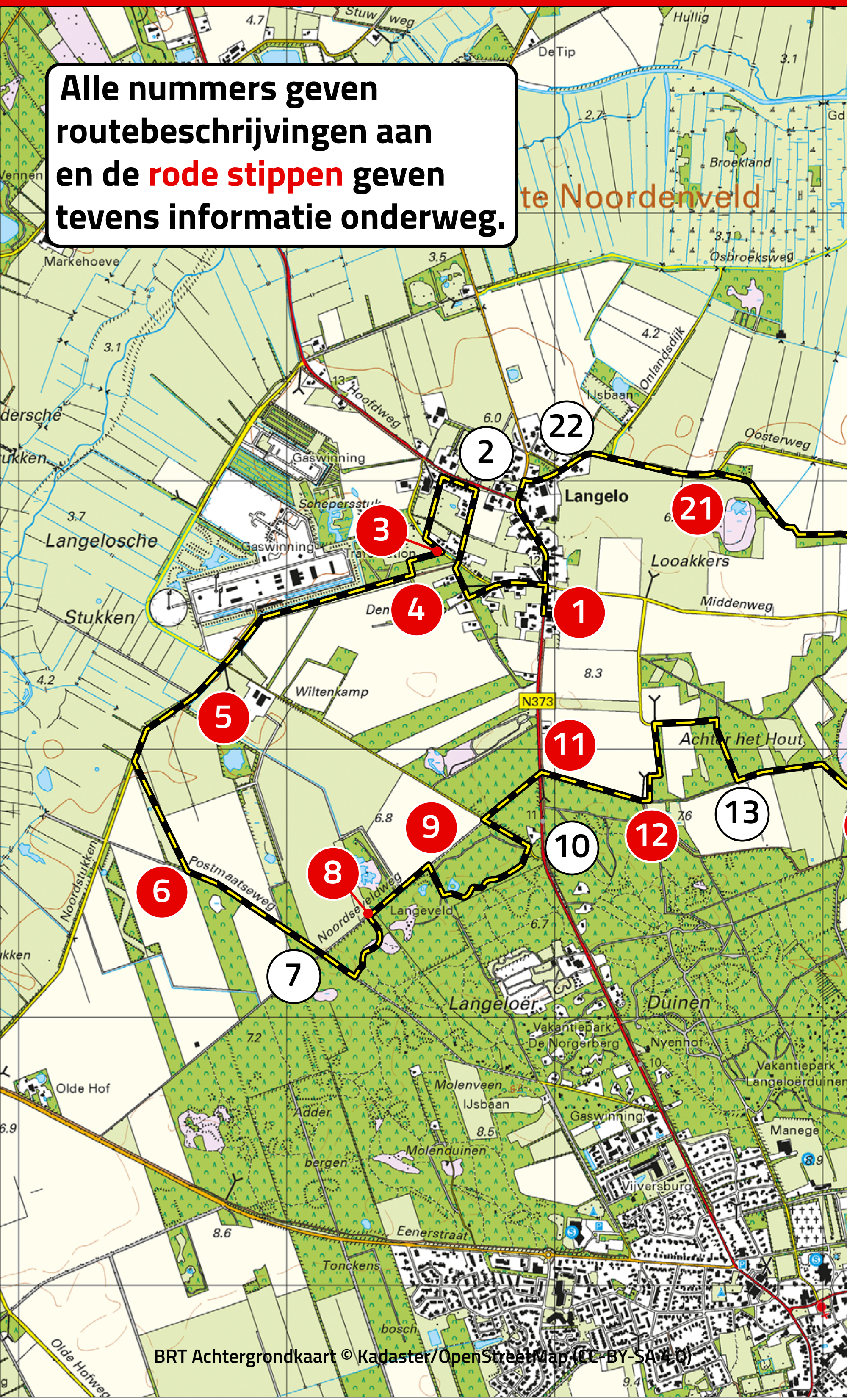
- Gebruik uw eigen printerinstellingen en zie de [tips](#).

Knoppen start en kaart

- Met de knop **START** gaat u naar de inhoud.
- Met de knop **KAART** kunt u naar de kaart navigeren en weer terug.
- Werkt alleen in Acrobat Reader en iBooks.

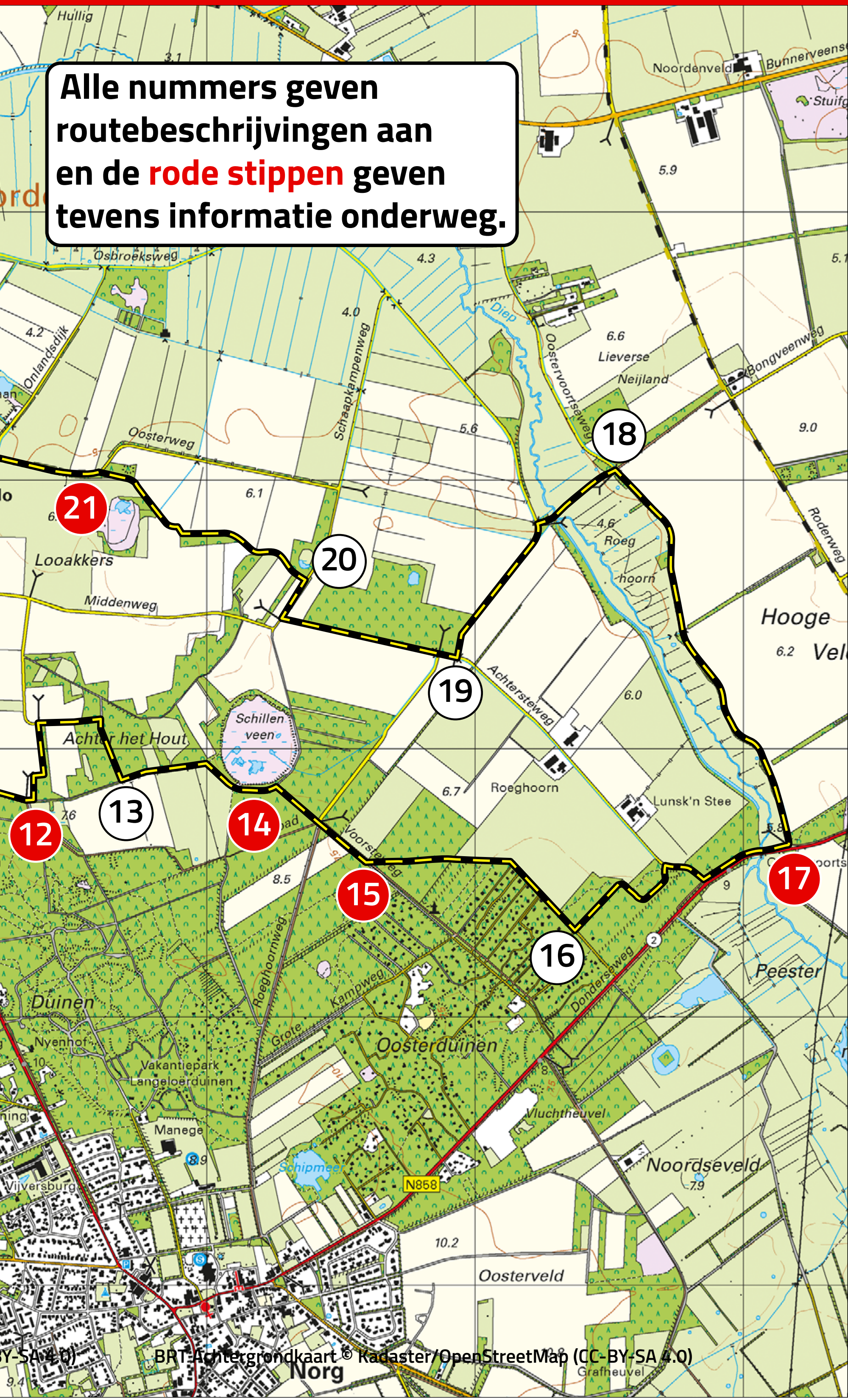
Routekaart 1

Alle nummers geven routebeschrijvingen aan en de rode stippen geven tevens informatie onderweg.

Routekaart 2

Alle nummers geven routebeschrijvingen aan en de **rode stippen** geven tevens informatie onderweg.

Routebeschrijving

1 De namen die het dorp kent

- Vanuit het café gaat u rechtsaf en neemt de eerste straat links, de Westerstraat.
 - Op de driesprong links aanhouden en na ongeveer 100 meter rechts. U loopt om de Westerbrink heen.
 - Op de kruising rechtdoor, de Steeg.
 - Vóór de doorgaande weg gaat u links, Viskenij.
-

2 't Smeul

- Aan het eind van deze klinkerweg gaat u links een smal pad in, 't Smeul.
 - Dit pad komt op een asfaltweg uit waar u links gaat.
-

3 Scheper, Schepersstukken en Schaopwas

- Na ongeveer 150 meter gaat u rechtsaf langs een afsluitbalk. Dit is tegenover huisnummer 7.
- Dit graspad langs de bosrand volgt u tot aan een heuvel. U volgt het pad naar links zodat u op een fietspad uitkomt.

4 Hightech in het beekdal

- Op het fietspad gaat u rechts en komt langs de gasopslag.
-

5 De Langelosche Stukken langs het Groote Diep

- Aan het eind van dit fietspad gaat u rechtdoor over het smallere fietspad of de naastgelegen weg.
 - Na het einde van het fietspad gaat u linksaf een pad in en loopt door tot aan een brede zandweg.
-

6 De oude weg naar Friesland

- Bij de zandweg aangekomen gaat u linksaf.
-

7 Noordsche veldweg

- Op de kruising van zandwegen loopt u rechtdoor en neem dan na zo'n 150 meter links het smalle paadje.
- Na ongeveer 50 meter gaat u links.
- Daar waar het pad over de heide gaat, houdt u links aan en loopt u verder door het bos tot aan een brede zandweg met fietspad.

8 Vier spit diep in het Noorsche Veld

- Op de zandweg gaat u rechts.
-

9 Langeloër Duinen

- Na zo'n 250 meter neemt u het brede zandpad rechts.
 - Tegenover het houten hek Langeveld gaat u linksaf en volgt dit slingerende pad (zijpaden negeren) tot aan de asfaltweg.
-

10 Kruising zandweg

- Op de weg gaat u links en op de kruising met een zandweg gaat u rechts.
-

11 Kleinschaligheid verdwenen op de Langeloër es

- Steek de doorgaande weg en het fietspad over en vervolg uw wandeling over de zandweg.
-

12 Bosjes aan de rand van de es

- Bij paddenstoel 20227/001 gaat u verder over het fietspad richting Langelo.
- Aan het eind gaat u rechtsaf.
- Daar waar de verharde weg eindigt, gaat u rechtsaf verder over een zandweg.

13 **Achter het hout**

- Op de driesprong gaat u linksaf.
-

14 **Bomen in het Schillenveen**

- Na het bord Verboden voor auto's en motoren neemt u de eerste brede zandweg rechts.
 - Op de kruising van wegen en fietspaden blijft u rechtdoor lopen.
-

15 **Een huisje in de Oosterduinen**

- Na ongeveer 200 meter gaat u links over een breed pad door het bos.
 - Bij het weiland en later bij de recreatie-woningen blijft u de bosrand volgen.
-

16 **Middenweg**

- Als u bij het bos aan de linkerkant angekommen bent, neemt u het tweede paadje links. Dit is tegenover een zitbank met prullenbak.
- Dit slingerende pad blijven volgen, zijpaden negeren.
- U komt uit op een geasfalteerde ruilverkavelingsweg. Hier gaat u rechts.
- Bij de doorgaande weg linksaf over het fietspad.

17 Het Oostervoortsche Diep mag weer kronkelen

- Na het passeren van het Oostervoortse Diep neemt u de eerste weg links, richting Lieveren.
-

18 Oostervoortseweg

- Na zo'n 1500 meter komt u bij een kruising met fietspad. Hier gaat u linksaf.
 - Aan het eind van het fietspad gaat u linksaf richting Norg.
-

19 Achterste weg

- Aan het eind van deze weg gaat u rechts en op de driesprong loopt u rechtdoor.
 - Aan het eind van deze weg gaat u rechtsaf, de Schaapkampenweg.
-

20 Schaapkampenweg

- Na 150 meter gaat u linksaf een zandpad op.

21 Oude wegen over de es van Langelo

- Dit pad komt uit op een verharde weg waar u linksaf gaat, de Oosterweg.
-

22 Oosterweg

- Bij de Schoolbrink blijft u rechtdoor lopen en gaat voorbij de voormalige school linksaf.
- Op de driesprong loopt u rechtdoor richting Norg en komt zo terug bij het startpunt.

FOTO: JAAP DE VRIES

Langelo, om te beginnen...

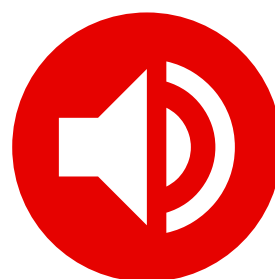

FOTO: ROELOF HUISMAN

Aan het begin van de middeleeuwen vestigden zich voor het eerst boeren op de lange, smalle zandrug die vanuit de Langeloër Duinen ver in het beekdal van Groote Diep en Oostervoortsche Diep doordrong. De nieuwe bewoners kaptten een belangrijk deel van het langgerekte bos om er hun akkers aan te leggen. Het 'Lange loo' op de zandrug...

Dit zou het begin vormen van het dorp Langelo. De naam duikt voor het eerst in 1255 in de officiële stukken op. De feitelijke stichting van het dorp had waarschijnlijk al een paar eeuwen eerder plaatsgevonden.

Luister naar het hele verhaal

START

14

KAART

Het hart van het dorp

De Westerbrink van Langelo doet met zijn ligging aan de rand van het dorp de naam 'brink' alle eer aan. Brink betekent oorspronkelijk 'rand': de plaats bij het dorp waar de boeren hun vee verzamelden voor de dieren naar het veld of de weidegrond gebracht werden. Veel dorpen kregen in de loop van de tijd een aaneengesloten bebouwing rond de brink. Bij de tamelijk afgelegen Westerbrink is dat nooit het geval geweest.

FOTO: HET DRENTSE LANDSCHAP

START

15

KAART

De Schoolbrink heette vroeger de Noorderbrink. Het eerste schooltje op de brink stamt uit het begin van de negentiende eeuw. Een exact jaartal is niet bekend. Veel scholen in Drentse dorpen werden op de brink gebouwd. De grond was gezamenlijk eigendom van de boermarke en werd doorgaans gratis aan de gemeente ter beschikking gesteld om de bouw van een school in het dorp te stimuleren.

[BOERMARKE](#)

FOTO: GERARD DE VRIES

[START](#)

16

[KAART](#)

Het landschap van Langelo

De Knapzakroute Langelo voert door een typisch Drents esdorpenlandschap. Alle ingrediënten van dit landschapstype liggen op overzichtelijke afstand van elkaar. U komt over de grote es Looakkers met aan de rand zelfs hier en daar nog zo'n typerend esbosje. U komt langs de beekdalen van twee diepjes, over oude veldgronden en door een voormalig zandverstuivingsgebied.

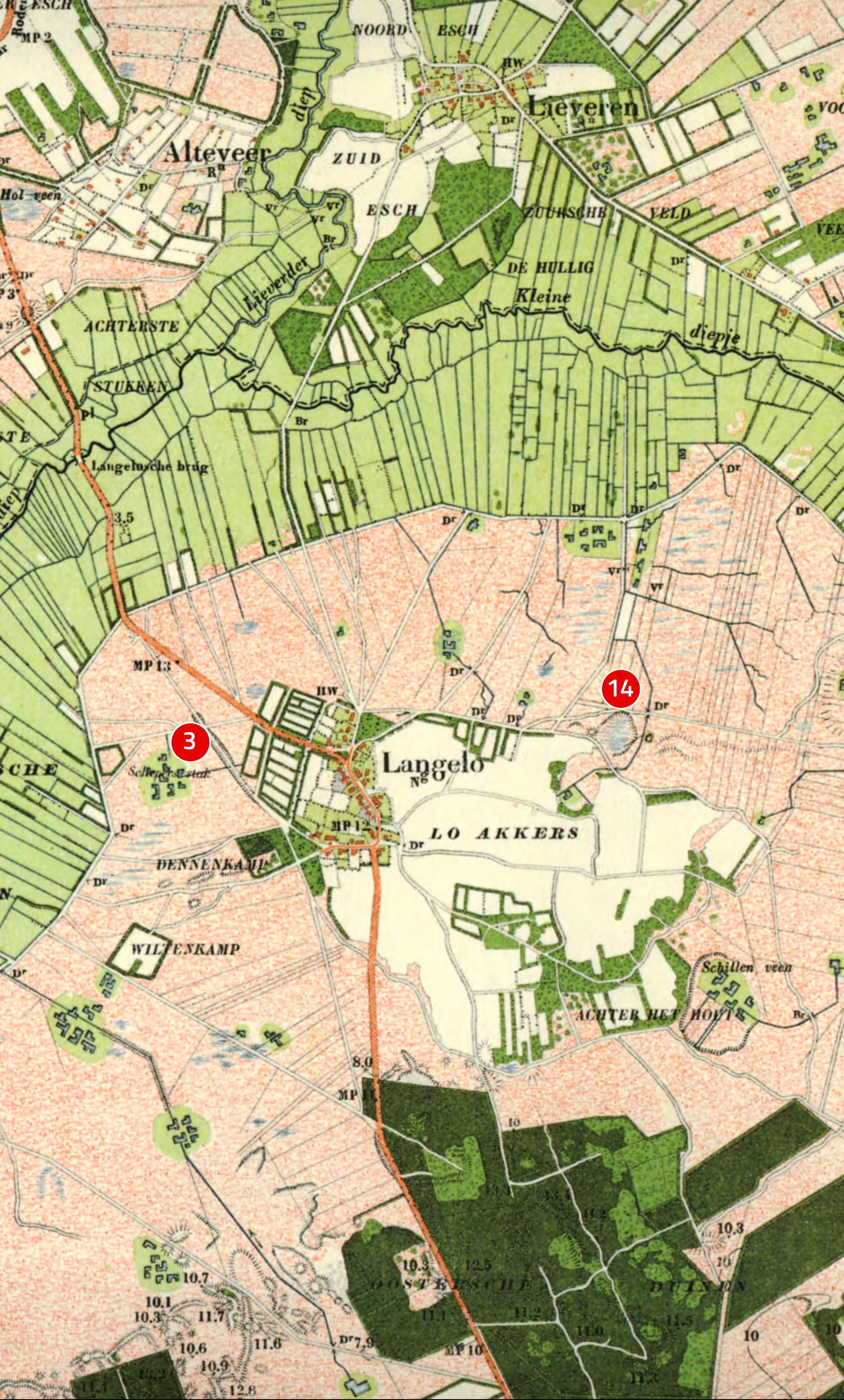
Langelo ligt op een 'schiereiland' ten noorden van Norg. In het westen loopt het Groote Diep en in het oosten het Oostervoortsche Diep. Ten noorden van het dorp komen ze samen om als Lieversche Diep en later Peizerdiep verder naar het noorden te stromen. Aan weerszijden van de beken liggen uitgestrekte groenlanden die ervoor zorgden dat de boeren van Langelo nooit gebrek aan weidegrond en hooiland hadden. Een factor die door de geschiedenis heen altijd van groot belang geweest is voor de welvaart van het dorp.

Tot op de dag van vandaag zijn de lange stroken groenland langs de beken goed op de kaart [\(blz 19\)](#) zichtbaar. Als u de loop van beide beken

op de kaart ([blz 19](#)) met die van de [huidige kaart](#) vergelijkt, zult u zien dat er in de loop van de afgelopen eeuw veel 'genormaliseerd' is. Onderweg tijdens de route zult u echter merken dat bij het Oostervoortsche Diep de klok gelukkig weer teruggedraaid werd. Het diepje kreeg zijn oude meanders terug!

Opvallend is verder bij het vergelijken van de oude en de huidige kaart hoezeer het oppervlak bos in de duinen tussen Langelo en Norg toegevoegd is. Rond 1900 waren de eerste boscomplexen in de duinen net aangelegd.

*Onderstaande kaart toont de situatie in Langelo rond het jaar 1900. Het dorp en de Looakkers lagen als een eilandje in het heideveld. Het dorp strekte zich in een soort S-vorm tussen de Schoolbrink en de Westerbrink uit. Beide brinken staan als groen driehoekje op de kaart getekend. Aan de westkant van het dorp lagen huisakkertjes, moestuinen en weiland voor jongvee. Eromheen lagen houtwallekes en heggen. Verderop ten westen van het dorp was hier en daar een kampje land ontgonnen (Wiltenkamp en Dennenkamp). Duidelijk zijn op de kaart ook de veenputten op het Schepersstuk (**nummer 3 in de route**) en in het Schillenveen (**14**) te herkennen. Op de kaart heet het Oostervoortsche Diep nog het Kleine diepje.*

START

KAART

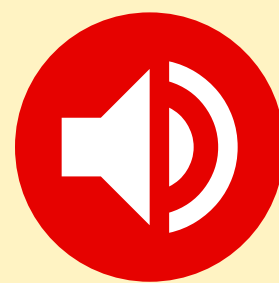
FOTO COLLECTIE: ROELOF RIJKS

Een ooggetuige onderweg

Roelof Rijks is een van de vier overgebleven boeren in Langelo: drie veeboeren, waarvan Roelof er één is, en een bouwboer. Ruim vijftig jaar geleden waren nog meer dan dertig boeren actief in het dorp. Rijks heeft een opvolger, vertelt hij niet zonder trots. Zijn zoon werkt samen met hem op het bedrijf en zal het later overnemen.

**Luister naar het verhaal van
Roelof Rijks**

KORENBLOEM - FOTO: HANS DEKKER

1 De namen die het dorp kent

Namen van akkers en veldjes zijn vaak eeuwenoud. Ze vertellen veel over de geschiedenis van het dorp. De oudste grond die in een dorp in gebruik is, kreeg vaak de naam 'woerd'. Het 'Woordtien' ([nummer 63 op het kaartje](#)) geeft aan waar die grond in het dorp Langelo gelegen heeft. De oudste boerderij van Langelo lag waarschijnlijk op de plaats waar nu de boerderij Hoofdweg 7 staat (aan de overkant van de Hoofdweg).

Het Woordtien lag er al vóór de es van Langelo ontgonnen werd. Hetzelfde geldt voor namen

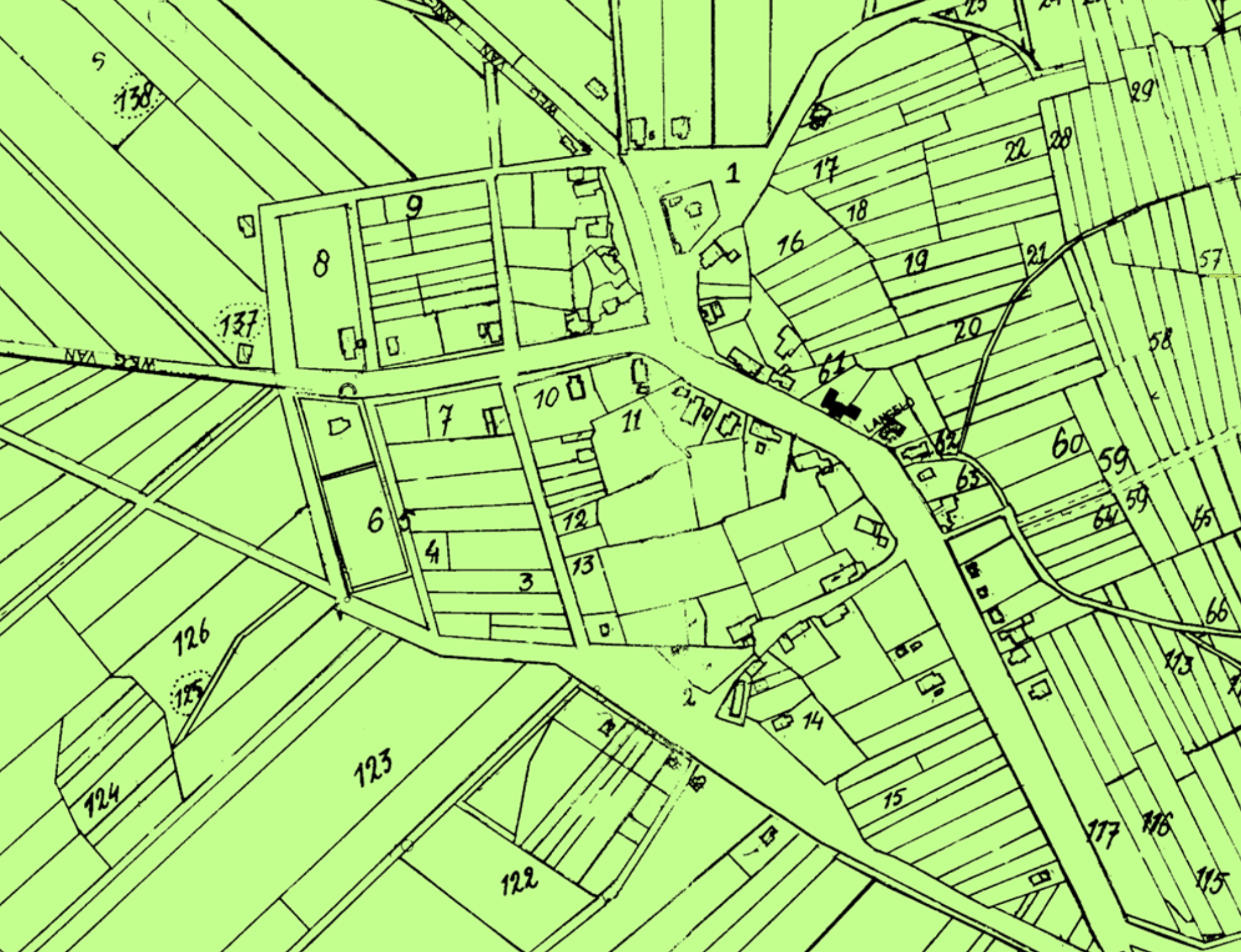
als Hofakkers (16) en Hoesakkers (60). Ze stammen uit een tijd dat de boeren het land nog rond de boerderij hadden. Pas later in de middeleeuwen begon de esontginning van de Looakkers ten oosten van het dorp.

In de lijst vindt u de namen van de akkers en 'kaampies' zoals de oude inwoners van Langelo zich die herinnerden. De namen hebben onder andere betrekking op:

- tijdstip van ontginning: Nijkampen (3), Ollekaamp (13)
- vorm perceel: Langkaamp (17)
- gebruik grond: Bonekaampie (4), Moesakkers (59), Lienland (61) (lien = linnen)
- eigenaar: Pieterskaampie (9), Mester Hendrik (19)

Een bijzondere naam in Langelo is Viskenij (7), het uit de jaren zeventig stammende nieuwbouwbuurtje van het dorp. Volgens de verhalen in het dorp heeft hier vroeger een visvijver gelegen. De naam Laonakkers (20) wijst er waarschijnlijk op dat hier het pad over de es gelopen heeft waarlangs het vee naar de weilanden bij het Kleine Diep ofwel het Oostervoortsche Diep ging.

 [ESDORP, VELDNAAM](#)

Veldnamen in en rond Langelo, bron: Veldnamenkaart bij 'Vijftig jaar openbare lagere school Langelo 1930-1980'

1	Schoolbrink	16	Hofakkers
2	Westerbrink	17	Langkaamp
3	Nijkampen	18	Lieverse
4	Bonekaampie	19	Mester Hendrik
5	Smeul	20	Laonakkers
6	Smeulkaampie	59	Moesakkers
7	Viskenij	60	Hoesakkers
8	Veldkampen	61	Lienland
9	Pieterskaampie	62	De Bult
10	Goorn	63	't Woordtien
11	Telgenkamp	122	Dennekaamp
12	Mosterdhof	123	Westerslag
13	Ollekaamp	124	Schepersstukkenveen
14	Botkaamp	125	Schaopwas
15	Lubbekaamp	126	Schepersstukken

3 Scheper, Schepersstukken en Schaopwas

FOTO: DRENTS ARCHIEF

Scheper Sake Klaassens

Rechts van het pad lag vroeger een stuk land dat in het dorp de Schepersstukken ([nummer 126 op het kaartje](#)) genoemd werden. De naam zegt het al: het was een stuk grond dat de buurschap bij de verdeling van de markegronden aan de scheper (schaapherder) van het dorp toegewezen had zodat deze voor een deel zelf in zijn onderhoud kon voorzien. De naam

'stuk' wijst op het ontstaan van het perceel bij de verdeling van de gronden in het beekdal van het Groote Diep. De scheper woonde in een huisje aan de Schoolbrink dat eigendom van de boermarke was.

Op de oude kaart ([blz 19](#)) is te zien dat destijds veel mensen uit het dorp in de Schepersstukken een veenput hadden voor de eigen wintervoorraad turf. Bij de Schepersstukken lag vroeger de Schaopwas (125) van Langelo: een veenplas waarin de boeren hun schapen gingen wassen voor ze geschoren werden. Het wassen van de schapen hoorde tot de jaarlijkse hoogtepunten van het dorpsleven. Niet in de minste plaats omdat het noodzakelijk was om de kelen regelmatig te smeren...

[BOERMARKE, SCHAAPSKUDDE](#)

FOTO: JAAP DE VRIES

START

25

KAART

4 Hightech in het beekdal

Tussen Langelo en het beekdal van het Groote Diep ligt sinds de jaren negentig een groot complex van de NAM voor de ondergrondse opslag van aardgas. In de zomermaanden pompen enorme compressoren er meer dan 20 miljoen kubieke meter aardgas per dag de grond in. Het gas wordt opslagen in een leeg gasveld. In de wintermaanden, als de vraag naar huishoudelijk gas piekhoogten bereikt, wordt deze buffervoorraad gebruikt om ervoor te zorgen dat Nederland niet in de kou komt te staan.

Destijds was zo ongeveer heel Drenthe in rep en roer over de plannen om juist in het kwetsbare beekdallandschap een dergelijk groot-schalig industrieel complex te bouwen.

FOTO: GERARD DE VRIES

In het dorp schaarde men zich achter de Stichting Platform Gasopslag Langelo. Het verzet duurde vijf jaar. Uiteindelijk moest de regering de knoop doorhakken en wees men ondanks de protesten en bezwaren deze locatie voor de gasopslag aan. De Tweede Kamer ging er in 1994 mee akkoord. Bij het uiteindelijke ontwerp van het complex is veel aandacht besteed aan de landschappelijke inpassing van wat aanvankelijk 'Klein Pernis' genoemd werd. De inpassing kreeg van alle kanten zoveel waardering dat het plan van architect Cor Kalfsbeek en landschapsarchitect Alle Hosper in 2000 zelfs de Drentse Welstandsprijs ontving.

5 De Langelosche Stukken langs het Groote Diep

De route volgt de grens van de Langelosche Stukken in het beekdal van het Groote Diep en de voormalige heidevelden ten zuidwesten van Langelo. Sinds we het dorp verlaten hebben, zijn we voor Nederlandse begrippen een behoorlijk stuk gedaald. Het dorp ligt op 7,5 meter boven NAP, terwijl de rand van het beekdal op zo'n 5 meter boven NAP ligt.

Vanaf de zandrug waar het dorp Langelo op ligt, stroomt het grondwater via sloten naar het

OOIEVAARS - FOTO: GEERT DE VRIES

beekdal. De lage wei- en hooilanden aan weerszijden van het Groote Diep werden waarschijnlijk al in de zeventiende eeuw gegraven om de drasse grond enigszins bruikbaar te maken als weiland voor de koeien. De natste delen van het beekdal dienden als hooiland. Daar hoefden de boeren alleen bij zomerdag en dan ook nog maar een paar keer op.

Net als bij de Schepersstukken wijst de naam Langelosche stukken op de verdeling van vroeger collectief gebruikte gronden. Hetzelfde geldt voor het veld links van u. Ook dit voormalige heideveld was vroeger gemeenschappelijk bezit van de boeren van Langelo. Het werd in de negentiende eeuw verdeeld onder de boeren en werd pas ver in de jaren dertig ontgonnen.

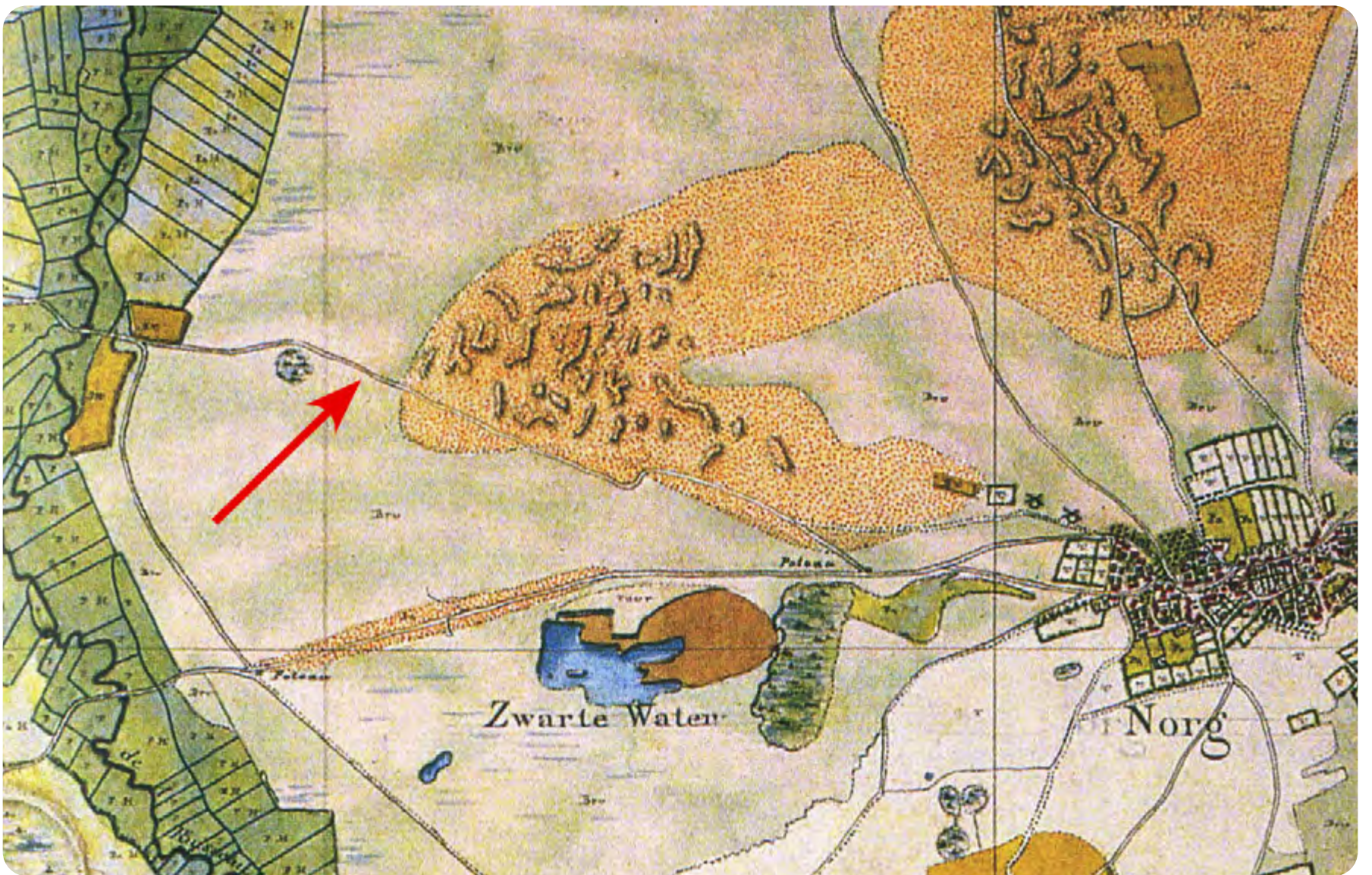
[BEEKDAL, BOERMARKE, GRONDWATER](#)

START

28

KAART

6 De oude weg naar Friesland

De Postmaatse Weg (zie pijl) op de zogeheten Franse Kaart uit 1812.

Vele eeuwen lang maakte de Postmaatse Weg onderdeel uit van de verbinding tussen Friesland en Drenthe. De weg die voorbij het Groote Diep door het dorp Een voerde, was een van de weinige mogelijkheden om dankzij een smalle zandrug de enorme venen tussen beide gewesten te doorkruisen. Een belangrijk gevolg van deze bijzondere situatie was dat in de veertiende eeuw de buurschap Een grotendeels bezit geworden was van de Bisschop van Utrecht. De bisschop was in deze streken de landheer. Hij wist zich dankzij zijn positie in Een verzekerd van de controle over de grensstreek. Dat was

onder andere belangrijk omdat de bisschop het aan de andere kant van de moerassen regelmatig met de Friezen en zelfs met de Hollanders aan de stok had.

Later werd het belang van deze verbinding nog een keer bevestigd toen de Friese stadhouder Willem Lodewijk van Nassau in de winter van 1593-1594 ten westen van Een de Zwartendijksterschans liet opwerpen om Friesland tegen invallen van de Spaanse troepen vanuit Drenthe te beschermen. (De huidige schans is een van de weinige uit de Tachtigjarige Oorlog die in hun oorspronkelijke vorm bewaard zijn gebleven.) De naam Postmaatse Weg kan verschillende betekenissen hebben. De naam 'maat' heeft in elk geval betrekking op de maden of maten (hooilanden) langs het Groote Diep. Over de naam 'post' zijn de geleerden het niet eens. Het zou kunnen duiden op een postkoetsroute tussen Groningen en Amsterdam via Stavoren. Waarschijnlijker is een relatie met balken en palen (vgl. het woord deurpost) die de weg door het beekdal enigszins begaanbaar moest houden. Opvallend op de Franse kaart is dat aan weerszijden van de Postmaat nog percelen broekbossen stonden.

FOTO: HANS DEKKER

8 Vier spit diep in het Noorsche Veld

Tegenover de plaats waar u uit het bos komt, stond tot voor een aantal jaren de grote ontginningsboerderij Noorsche Veld. Deze werd gebouwd in de jaren dertig toen het veld hier ontgonnen werd. Dit gebeurde - zoals het toen heette - 'in werkverschaffing'. Werklozen moesten werken voor hun uitkering en werden in Drenthe op tal van plaatsen ingeschakeld bij ontginningen en bosaanleg. Ze moesten het Noorsche Veld vier spit diep ompspitten. Machines om dit werk te doen bestonden er al wel, maar ze bleven in de schuur om zoveel mogelijk arbeidsplaatsen te scheppen...

[HEIDEONTGINNING, PRODUCTIEBOS](#)

START

31

KAART

9 Langeloër Duinen

We lopen al een tijdje door de bossen die vanaf het eind van de negentiende eeuw werden aangelegd om de zandverstuivingen vast te leggen. Door het intensieve gebruik van de hei-de ontstonden grote zandverstuivingen met hoge stuifduinen die ook de vruchtbare akkers op de essen bedreigden.

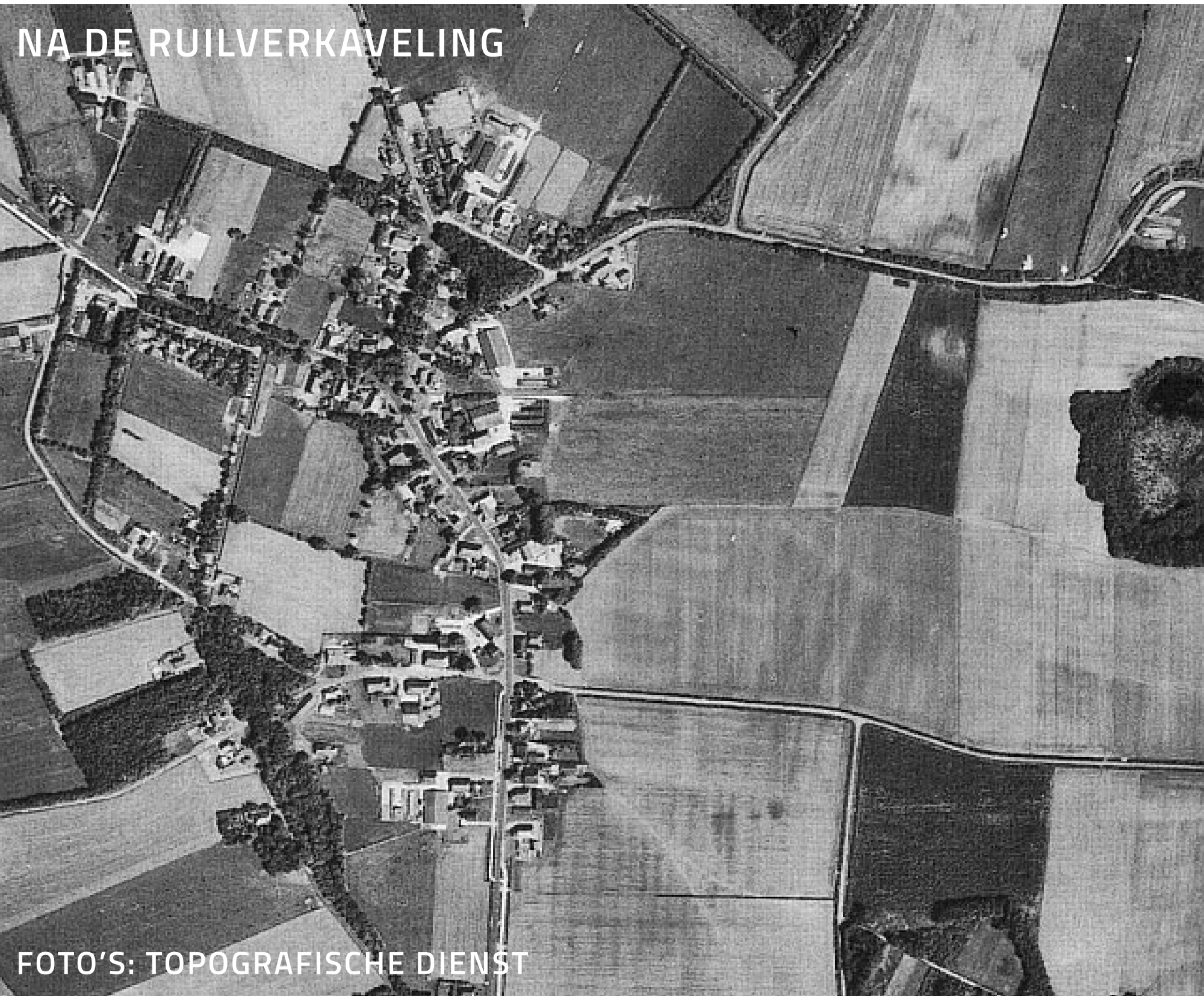
Op de [Franse kaart uit 1812](#) ziet u de Langeloër Duinen als een groot kaal duingebied. Een eeuw later zijn hier aan de westkant van de Langeloër Duinen de eerste bossen ingeplant. De bosbouwers begonnen doorgaans met het planten van grove den, een naaldboom die minimale eisen aan de grond stelde en zich zelfs in het mulle zand thuis voelde.

[ZANDVERSTUIVING](#)

11 Kleinschaligheid verdwenen op de Langeloër es

Vroeger herkenden de boeren hun eigen akkers aan de veldkeitjes die hier en daar de grenzen met de buren markeerden. Voor de grote ruilverkaveling telde de es van Langelo tientallen kleine, langgerekte percelen die in blokken bijeen lagen. Tien tot veertien boeren verbouwden op de es in vroeger eeuwen voornamelijk zomerrogge

VOOR DE RUILVERKAVELING

NA DE RUILVERKAVELING

FOTO'S: TOPOGRAFISCHE DIENST

START

KAART

en winterrogge. In de negentiende eeuw kwamen daar aardappels, tarwe en suikerbieten voor in de plaats, nog later deed de snijmaïs zijn intrede. Voor de komst van de kunstmest werden de akkers jaarlijks bemest met schapenmest vermengd met heideplaggen. Door de eeuwen heen is de es door die zware bemesting iets hoger komen te liggen.

De oudste foto (boven) werd vlak vóór de ruilverkaveling van de es in de jaren zestig genomen.

De lappendeken van akkertjes maakte plaats voor enkele grote akkers die efficiënt met tractor en landbouwmachines te bewerken waren.

[ES, LANDBOUW, RUILVERKAVELING](#)

12 **Bosjes aan de rand van de es**

Veel Drentse essen hebben nog steeds langs een deel van de es een bosrand van laag eikenhout en kreupelhout dat tot het gemeenschappelijk dorpsbezit hoorde. Zo ook dit deel van de es van Langelo. In vroeger tijden leverden deze bosjes een belangrijk deel van het boeren-geriefhout aan de boeren, zoals afrasteringpaaltjes plus uiteraard het nodige brandhout. Ook verkochten de boeren regelmatig eikenhakhout aan rondtrekkende eekschillers. Deze kaptten de eikenstammetjes om de schors ervan los te klop-

pen. Van de eikenbast werd tot aan het begin van de twintigste eeuw looistof gemaakt voor de leerlooierijen.

14 Bomen in het Schillenveen

Het Schillenveen is in de laatste ijstijd ontstaan. Het was de ijstijd waarin het hier weliswaar buitengewoon koud was, maar waarin de gletsjers Nederland nooit bereikt hebben. Het Schillenveen is een pingoruïne. Ze ontstonden in die laatste ijstijd door grondwater dat aan de oppervlakte bevroor en kon uitgroeien tot tientallen meters hoge ijsbergen. Hierbij werd de grond ingedrukt en opzij geschoven, zodat na het smelten van het ijs een kuil overbleef met een ver-

FOTO: HET DRENTSE LANDSCHAP

pingoruïnes dicht met veen. Bij het Schillenveen doet zich overigens het tweede probleem van taalkundige aard tijdens deze Knapzakroute voor. Sommigen verklaren de naam 'schillen' door erop te wijzen dat deze naam wel eens voor 'riet' gebruikt wordt. Volgens anderen is 'schil' ontleend aan het feit dat men gerooide bomen in de plas gooide om de boombast te laten losweken (vgl. eekschillen).

IJSTIJD, PINGO, VEENVORMING

15 Een huisje in de Oosterduinen

Rechts van het pad ziet u in het bos de recreatiebungalows van de Oosterduinen liggen. Ze zijn er in alle soorten en maten. De oudste zijn nog van voor de Tweede Wereldoorlog.

De betrekkelijke rust van het boerendorp Norg was voorbij toen steeds meer mensen in de jaren twintig en dertig van de vorige eeuw de duinen bij het dorp uitkozen als bestemming voor een gezellig dagje uit met het hele gezin. Een enkele bevoorrechte ging met de auto. De meesten kwamen met de fiets of met de bus naar het dorp. Vele jaren was de grote speeltuin annex dierentuin De Vluchtheuvel in de Oosterduinen een begrip. Jaren geleden sloot het park voorgoed zijn poorten.

Vooraf op de inwoners van de stad Groningen oefende de 'woeste' natuur van de Norger duinen een grote aantrekkingskracht uit. Stadgers met de nodige financiële armslag kochten een stukje grond in de Oosterduinen om er een vakantiehuisje te bouwen.

17 Het Oostervoortsche Diep mag weer kronkelen

Als onderdeel van de Landinrichting Roden-Norg liet het Waterschap Noorderzijlvest in 2008 over een afstand van 2300 meter de oorspronkelijke loop van het Oostervoortsche Diep herstellen.

Net zoals de meeste Drentse beken was ook het diepje in de jaren zestig 'genormaliseerd' tot een recht kanaaltje om het water zo efficiënt mogelijk te kunnen afvoeren. Er was onder andere als gevolg van grote hoeveelheden meststoffen weinig van de oorspronkelijke ecologische waarde van de beek overgebleven.

De herstelde meanders plus het afgraven van 30 tot 40 centimeter grond in grote delen van het beekdal moeten ervoor zorgen dat het water langer in het gebied vastgehouden wordt. Ook liet het waterschap twee stuwtjes verwijderen.

Deels was dat mogelijk geworden doordat het waterpeil was gestegen. Daarnaast kwam er een

FOTO: GERARD DE VRIES

150 meter lange vistrap van gestapelde keitjes om het resterende hoogteverschil te overbruggen. Vissen kunnen de vistrap ongehinderd passeren.

[BEEKDAL, NATUURONTWIKKELING](#)

21 Oude wegen over de es van Langelo

Bij veel ruilverkavelingen is het grootste deel van het oude wegenpatroon verdwenen.

Ruilverkavelingswegen zijn bij voorkeur kaarsrecht om te zorgen voor een doelmatige ontsluiting van het landbouwareaal. Ook bij de herkaveling van de esgronden van Langelo zijn de meeste veedriften, akkerpaadjes en esweg-

getjes gladgestreken. Op aandrang van de plaatselijke bevolking bleef echter een deel van de Oosterweg gespaard. Langs deze oude schapendrift werden in de jaren dertig in het kader van de werkverschaffing een fietspaadje met sparren aan weerszijden aangelegd, het Crisislaantje zeiden ze in het dorp.

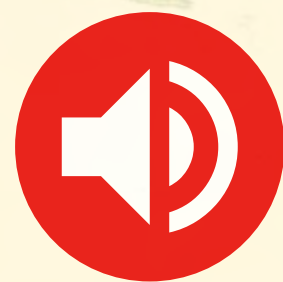
FOTO: DRENTS ARCHIEF

Het Neutenbossie

De hazelaar is een struik die zeer wijd verbreid in West-Europa voorkomt. De naam komt in het Germaanse taalgebied overal terug. De Engelsen zeggen *hazel* en de Duitsers zeggen *Häsel*. 'Allen verwijzen naar het Angelsaksische woord 'haes' dat kap of muts betekent: een verwijzing naar het vruchtomhulsel.'

Luister naar het hele verhaal

Colofon

Teksten: Bertus Boivin

Route advies: Roelof Huisman, Tea Snippe (BOKD)

Cover illustratie: Marcel Leuning

Projectcoördinatie: Hanna Schipper
(Het Drentse Landschap)

Topografie: ArcGIS online en Kadaster/OpenStreetMap

Vormgeving: Smartmobiletour.nl

Deze digitale knapzakroute is mede mogelijk gemaakt door:

Recreatieschap Drenthe

Gemeente Assen

gemeente Tynaarlo

GEMEENTE

NOORDENVELD

GEMEENTE
MIDDEN-DRENTHE

provincie Drenthe

START

41

KAART

Knapzakroutes

Heeft u genoten van deze wandeling en wilt u nog meer onbekende paden ontdekken?

Download meer routes via

www.eindjeomindrenthe.nl

en kijk voor aanvullende informatie op

www.knapzakroutes.nl.

Volg ons op:

Het Drentse Landschap

